

RIKTLINJER FÖR STYRNING AV KOMMUNÄGDA FÖRETAG

Fastställda av kommunfullmäktige 2009-06-15, § 55

Bakgrund

Kommunallagen ställer krav på kommunalt inflytande och kontroll över all kommunal verksamhet, även den som ägs och bedrivs i bolagsform. De kommunalt ägda bolagen representerar stora tillgångar som kommunfullmäktige har ett politiskt och ekonomiskt ansvar för, vilket kräver att man har en löpande uppsikt över bolagens utveckling, resultat och ställning. Det är också viktigt att skapa likartade och goda förutsättningar för de verksamheter som Timrå kommun äger och förvaltar oavsett den juridiska formen. Detta innebär att man måste utveckla och kommunicera en klar och tydlig bild av varför man äger bolaget och hur man vill att det skall utvecklas. Genom att använda och utveckla de formella styrinstrumenten, såsom bland annat riktlinjer för styrning av kommunägda företag och ägardirektiv, i dialog med bolagets ledning, kan man lägga grunden för en kultur som gör det möjligt att styra och följa upp att verksamheten i bolagen utvecklas i önskad riktning.

Syfte

Syftet med riktlinjer för styrning av kommunägda företag är dels att förtydliga det gemensamma regelverket för att utveckla den kommunala verksamheten och att fastslå rollfördelningen mellan kommunen som ägare och bolagen, dels att tydliggöra styrelsens roll och ansvar i bolagen. Kommunstyrelsen skall i syfte att nedbringa kostnaderna och främja effektiviteten i kommunen, fästa stor vikt vid samordningen av verksamheterna i bolagen och kommunen.

Bolagsformen

Målet är att bolagen skall bedriva sin verksamhet ekonomiskt självbärande utan kommunala bidrag. Undantag kan vara bolag där andra skäl än ekonomiska ligger till grund för bolagsformen.

Koncernbegreppet

Timrå kommun har utnyttjat möjligheten att med stöd av bestämmelserna i kommunallagen överlämna vården av viss kommunala angelägenheter till aktiebolag (KL 3 kap, 16 – 17 §§) och driver bostäder, vatten och avlopp m.m. i bolagsform. Timrå kommun och dess bolag är ingen koncern i aktiebolagsrättslig mening. För att sådan skall komma till stånd erfordras att ägaren av bolagen är ett aktiebolag.

Även om en formell koncernbildning (en s.k. äkta koncern) således inte har skapats, används i denna policy och i andra interna sammanhang (t.ex. budget, årsredovisning, uppföljningsrapporter m.m.) begreppet koncern som en samlad beteckning på kommunen och dess bolag. Koncernen Timrå kommun omfattar förutom kommunen följande enheter (med kommunens ägarandel angiven inom parentes):

- AB Timråbo (100 %)
- Timrå Vatten AB (100 %)
- Midlanda Centrum AB (100 %)
- Wifsta Water AB (100 %)

Ägarstyrning

Kommunfullmäktiges roll

Kommunfullmäktige har enligt 3 kap, 16 – 19 §§, KL ett särskilt ansvar avseende de kommunala företagen. Det innebär att kommunens styrfunktion utgår från kommunfullmäktige genom utfärdande av direktiv till bolagen samt genom att överlämna instruktioner till kommunens ombud på bolagsstämmor. Kommunfullmäktige styr också genom det förvaltningsuppdrag som har lämnats till kommunstyrelsen genom reglemente och delegationsordning. Kommunfullmäktige ska besluta i följande frågor:

- om viss verksamhet ska bedrivas i företagsform
- det kommunala ändamålet med verksamheten
- val av styrelse och minst en lekmannarevisor samt ersättare
- ställningstagande i frågor som är principiellt viktiga eller annars av större vikt.

Kommunfullmäktiges ledamöter har rätt att ställa interpellation eller fråga till ordförande i styrelsen för kommunalt bolag.

Kommunstyrelsens roll

Kommunstyrelsen ska enligt 6 kap, 1 §, KL utöva uppsiktsplikt över de kommunala bolagen samt svara för samordning av kommunens angelägenheter. Uppsikten är en offentligrettslig förvaltningskontroll av motsvarande slag som gäller för nämnderna. Kommunstyrelsen avgör själv hur uppsiktsplikten skall fullgöras och dokumenterar detta samt har rätt till den information från företagen som den anser sig behöva. Den sekretess som åvilar företagsfunktionär såsom syssloman i företaget måste härvid uppmärksammas (syssloman har tystnadsplikt när offentlighet kan skada huvudmannen som gäller i förhållande till tredje man).

Utöver uppsiktsplikten har kommunstyrelsen att utöva den ägarroll som eventuellt överförs/delegerats enligt kommunstyrelsereglementet. Kommunstyrelsen har således ansvaret för de strategiska ägarfrågorna i den mån de inte skall avgöras av kommunfullmäktige.

Det är kommunstyrelsen som, med beaktande av kommunallagens bestämmelser, avgör om en fråga är principiellt viktig eller annars av större vikt och skall överlämnas till kommunfullmäktige för ställningstagande. Kommunstyrelsen svarar också för att ägardirektiv och riktlinjer för styrning av kommunägda företag är aktuella och föreslår eventuella förändringar för beslut i kommunfullmäktige.

Formella styrinstrument

Bolagsordning

Bolagsordningen lägger grunden för bolagets existens. I den anges vad bolaget skall ägna sig åt, dvs. föremålet för bolagets verksamhet och ett antal grundläggande regler för aktiekapital, styrelsesammansättning, räkenskapsår och vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma. Av bolagsordningen skall det kommunala ändamålet för verksamheten framgå.

Direktiv

Direktiv som beslutas på bolagsstämman är bindande för bolaget och dess ledning. Riktlinjer för styrning av kommunägda företag och ägardirektiv som är antagna av kommunfullmäktige överlämnas via ombud till bolagsstämman för fastställande. Ägardirektiven, som är individuella, anger riktning, ramar och mål för det specifika bolaget med utgångspunkt från det kommunala ändamålet. Syftet med ägardirektiven är att ge övergripande strategiska riktlinjer till bolagets ledning.

Ägardirektiven skall vara enkla och tydliga och upprättas i samråd med bolagen för att dessa skall kunna ta ansvar för de uppgifter som i samförstånd lagts på dem. Viktiga inslag i ägarstyrningen är ett aktivt styrelsearbete och förtroende mellan ägaren och styrelsen.

Ägardirektivens innehåll

Ägardirektiven ska bl.a. innehålla utveckling av ändamålet för ägandet, målsättningar för verksamheten t.ex. inom miljö, kvalitet och marknad, ekonomiska mål som t.ex. avkastningskrav, frågor som ska föras till kommunfullmäktige för ställningstagande, informationskrav som t.ex. vilka handlingar som bolaget ska överlämna till kommunen.

Utvecklande av ändamålet för ägandet innebär att en konkret beskrivning av ändamålet i bolagsordningen görs. Det handlar om formulering av vilka motiv kommunen har som ägare för att bedriva verksamheten, vilka särskilda uppgifter/mål bolaget har att lösa och vilka restriktioner i verksamheten som ägaren vill ange.

Bolagen ska i sin förvaltningsberättelse rapportera hur bolagets verksamhet utvecklats i förhållande till ägardirektiven.

Styrdokument

Kommunen har också fastställt övergripande direktiv, riktlinjer och andra styrande dokument, som gäller generellt för kommunens verksamheter och som syftar till att lägga fast koncerngemensamma värderingar och uppnå ett gemensamt agerande. Dessa ska därför följas av bolagen i tillämpliga delar och inarbetas i bolagens egna direktiv och riktlinjer.

Direktiv till samägda bolag

Direktiv till bolag som ägs tillsammans med andra, eller till bolag där inflytande utövas tillsammans med andra, diskuteras på ägarsamråd samt ges till bolaget från ägarna i den omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållanden, verksamhetens art och omständigheter i övrigt. Detta bör regleras i konsortial- eller aktieägaravtal.

Styrelse – styrelsearbetet

Det är ägarens ansvar att tillsätta en styrelse med förutsättningar att rätt tillvarata bolagets och ägarens intressen samt att ge styrelsen mandat att aktivt verka inom givna ramar. Kommunfullmäktige kan välja mellan en styrelse med representanter från de politiska partierna eller en styrelse med såväl ledamöter som representerar politiska partier som ledamöter som ytterligare tillför branschkompetens eller annan fackkompetens.

Alla frågor som rör verkställande direktörens anställningsförhållande beslutas av styrelsen. Innan nya avtal eller beslut om större förändring av gällande avtal fattas skall samråd ske med kommunchefen. Samråd med kommunchefen skall också ske inför de årliga löneredovisningsförhandlingarna och vid nyanställning av all personal utifrån att eventuell övertalighet kan finnas i kommunkoncernen. Vidare skall samråd ske vid anställande av ny verkställande direktör. Syftet med dessa samråd är att undvika en oönskad löneglidning inom kommunkoncernen.

Styrelsen i bolaget skall upprätta en arbetsordning för sitt arbete. Häri innefattas roll- och ansvarsfördelning mellan styrelse och verkställande direktör samt arbetsformer för styrelsen. I arbetsordningen för styrelsen ingår även att utforma ett årligt program för styrelsearbete.

Styrelsen skall i sin planering beakta kommunens tidplan för rapportering av bokslut, delårsrapport och övrig information som skall lämnas till ägaren.

Kommunstyrelsens insyn och information

Bolagets ledning är skyldig att fortlöpande, på kommunstyrelsens begäran, informera om bolagets ekonomiska och verksamhetsmässiga utveckling. Informationen kan lämnas vid sammanträden som kommunstyrelsen kallar bolagets företrädare till eller skriftligt, om så erfordras. Bolaget är dessutom skyldigt att informera kommunstyrelsen löpande om väsentliga händelser i verksamheten och i frågor som eventuellt kan bli föremål för kommunfullmäktiges ställningstagande innan beslut fattas av bolaget. I ägardirektiven definieras och exemplifieras begreppet ”principiell beskaffenhet eller annars av större vikt”. En plan för möte mellan ägare och bolagsledning upprättas årligen av kommunstyrelsen

Tvister

Vid tvister mellan förvaltning och kommunalt bolag eller mellan de kommunala bolagen inbördes, skall parterna genom inbördes förhandlingar söka träffa överenskomelse. Om samförstånd ej uppnås, rekommenderas parterna att utan onödigt dröjsmål hänskjuta fråga till kommunstyrelsen för särskilt förlikningsförfarande.

Varje bolag skall vid kommuninterna avtal undvika skiljedoms klausuler. Parterna rekommenderas istället att i avtalen komma överens om att en eventuell framtida tvist skall hänskjutas till kommunstyrelsen för särskilt förlikningsförfarande.